

Naam:

Klas:

School:

Module schrijfvaardigheid

Syntheseteksten leren schrijven

Introductie

In deze module van 7 lessen leer je syntheses teksten schrijven. Dit zijn teksten op basis van bronnen.

Informatie komt uit allerlei bronnen, bijvoorbeeld:

- artikelen uit kranten of tijdschriften
- informatie uit een schoolboek of van het internet
- een interview op tv
- en nog veel meer.

Bronnen kunnen teksten zijn, maar bijvoorbeeld ook afbeeldingen, illustraties, tabellen of grafieken.

Een syntheses tekst geeft antwoord op een vraag, bijvoorbeeld: wat is de stand van zaken rondom een bepaald onderwerp? Om die vraag te beantwoorden zorg je dat alle belangrijke informatie uit je bronnen in je tekst staat. Die informatie zet je niet zomaar onder elkaar, maar je brengt een logisch verband aan: je ordent niet per bron, maar bijvoorbeeld per deelonderwerp.

Inhoudsopgave

Les 1: Syntheseteksten, wat zijn dat?	5
Opdracht 1: Syntheseteksten vergelijken	5
Opdracht 2: Kenmerken goede syntheseteksten noteren	10
Opdracht 3: Hoe zou jij het aanpakken?	10
Schrijfaanpak, een persoonlijk plan	12
Opdracht 1: Jouw eigen schrijfproces	13
Opdracht 2: Kijk en vergelijk	14
Opdracht 3: Filmclips kijken	14
Opdracht 4: Een persoonlijk schrijfplan maken	16
Opdracht 5: Tijdverdeling maken	16
Les 3: Opdrachten en bronnen lezen	17
Opdracht 1: Filmclip kijken	17
Opdracht 2: Starten met een nieuwe syntheseopdracht	19
Opdracht 3: Noteren wat je al weet	20
Opdracht 4: Bronnen lezen en relevante informatie selecteren	20
Opdracht 5: Deelonderwerpen top-3 maken	23
Opdracht 6: Terugkijken	23
Les 4: Informatie bewerken	25
Opdracht 1: Filmclip kijken	25
Opdracht 2: Keuze maken	27
Opdracht 3: Informatie groeperen	27
Opdracht 4: Informatie ordenen	30
Opdracht 5: Informatie verbinden	30
Opdracht 6: Terugkijken	31
Les 5: De hele tekst schrijven	32
Opdracht 1: Filmclip kijken	32
Opdracht 2: De hele tekst schrijven	34
Opdracht 3: Je tekst controleren	34
Opdracht 4: Feedback geven	35
Opdracht 5: Feedback evalueren	35
Les 6: Alle stappen achter elkaar	36
Opdracht 1: Een onderwerp kiezen	36
Opdracht 2: Noteren wat je al weet	37
Les 7: Evalueren en feedback geven	42
Opdracht 1: Je eigen tekst evalueren	42

Opdracht 2: Feedback geven aan je klasgenoten	43
Opdracht 3: Feedback evalueren	44
Opdracht 4: Terugkijken	44
Bijlage 1 - Wilde dieren in Afrika	45
Bijlage 2 - Dialect	47
Bijlage 3 - Dierentaal	50

Les 1: Syntheseteksten, wat zijn dat?

Opdracht 1: Syntheseteksten vergelijken

Je hebt een synthesetekst geschreven over wilde dieren in Afrika. Je gaat nu tekst 1 tot en met 4 met elkaar vergelijken (zie: p. 6-9). Voor deze teksten zijn dezelfde opdracht en bronnen gebruikt, maar ze zijn geschreven door andere leerlingen.

Bepaal voor de vier teksten de kwaliteitsvolgorde. Daarbij let je maar op één van de punten hieronder:

1. *Informatie*: is alle belangrijke informatie uit de verschillende bronnen in de synthesetekst verwerkt? Maar staan er geen overbodige dingen in?
2. *Integratie*: is de informatie uit de verschillende bronnen goed in verband gebracht (geïntegreerd) of lijkt de tekst meer op drie losse samenvattingen? Heb je het idee dat de schrijver het onderwerp volledig begrijpt?
3. *Structuur*: is de tekst logisch opgebouwd en wordt aan de lezer duidelijk gemaakt hoe de tekst in elkaar zit, bijvoorbeeld door middel van alinea's, structurerende zinnen en signaalwoorden?
4. *Stijl*: is de tekst prettig leesbaar, bijvoorbeeld door het gebruik van begrijpelijke woorden en weinig fouten?

Je docent geeft aan op welk van bovenstaande punten jij moet letten als je de kwaliteit van de teksten bepaalt.

Geef de volgorde van de teksten aan door ++ (beste tekst) / + (minder goede tekst) / - (nog minder goede tekst) / -- (minst goede tekst) te omcirkelen voor iedere tekst. Je mag ieder oordeel maar één keer gebruiken. Zo ontstaat er een volgorde van 1 (beste tekst) tot 4 (minst goede tekst).

Noteer hieronder de volgorde van de teksten (van beste naar minst goede tekst) en waarom je hebt gekozen voor deze volgorde. Wat zijn de belangrijkste verschillen tussen de teksten?

++ = tekst: _____

+ = tekst: _____

- = tekst: _____

-- = tekst: _____

Je houdt je mening nog even voor jezelf, totdat de docent zegt dat het tijd is om de uitkomsten met elkaar te bespreken.

Je vindt de teksten op de volgende bladzijdes. De opdracht en de bronnen kun je eventueel nog eens nalezen. Deze vind je in bijlage 1 op p. 45-46

Tekst 1:

Score ++ / + / - / --

Stroperijen in Afrika

In sommige Afrikaanse landen is het jagen op wilde, beschermde dieren legaal. Daar wordt dus volop aan trophy hunting en normaal jagen gedaan door buitenlandse mensen. Trophy hunting is een vorm van jagen waarbij het de jager erom gaat een zo groot mogelijke buit mee naar huis te nemen, zoals de vacht van het dier, of een karkas. Verder zijn er enorm veel stroopers die de dieren doden om de slagtanden of de hoorns, om het ivoor. In landen als China denkt men dat ivoor medicische eigenschappen heeft en kan je ivoor voor veel geld verkopen. Vandaar dat er veel dieren gedood worden om hun ivoor. Maar het gaat natuurlijk niet alleen maar om ivoor.

Veel rijke mensen jagen om het jagen, om te laten zien hoe stoer ze wel niet zijn. Dit is een groot probleem, want het is legaal en er gaan erg veel dieren aan dood. Bekende mensen, zoals Britse prinsen en Leonardo DiCaprio komen voor de dieren op en zijn tegen deze stroperijen.

Ook worden dieren gedood door bijvoorbeeld boeren in Afrika. Zo had een boer een groep leeuwen vergiftigd, omdat ze zijn koeien hadden vermoord. Op deze manier zijn er steeds minder wilde dieren in Afrika over en worden steeds meer bedreigd.

Tekst 2:**Score ++ / + / - / --**

Trofeejagen is nog steeds legaal in verschillende landen in Afrika. Stropers verdienen goed veel geld aan trofeejagen, ze verkopen de overblijfselen aan landen in Azië. Zo is trofeejagen ook heel populair onder het gewone volk, want dan lijkt het namelijk alsof je rijk bent. Reisburea's uit bieden ook jaagtripjes aan en er zijn Afrikaanse bedrijven die jachtvergunningen verkopen. De stropers werken niet als individuen maar werken meestal in groepen, zo hebben ze meer kans van slagen. Ook hebben de jaagtroepen zwaar geschut, waarmee ze de dieren vermoorden, ze hebben helikopters en nachvisies waarmee ze patrouilles vermijden. Een paar maanden geleden zijn er leeuwen uit de beroemde Marsh Pride vergiftigd door boeren waarvan de koeien door leeuwen zijn vermoord. Nadat de leeuw Cecil is doodgeschoten was er op veel plekken op de wereld verontwaardiging. Helaas is er daardoor niks veranderd er worden nog steeds jachtvergunningen verkocht en de Verenigde Staten staat invoer van jachttrofeeën nog steeds toe. Veel bekende Amerikaanse personen voeren actie om een aantal dieren als officieel bedreigd te zien. Dit zal misschien een oplossing zijn in Amerika maar de meeste landen in het Midden-Oosten zijn nog steeds geïnteresseerd in ivoren slagtanden. Trofeejagen zal dus waarschijnlijk doorgaan totdat alle dieren uitgestorven zijn.

Afrikaanse wilde dieren: bedreigd!

Leeuwen, neushoorns en andere dieren in de savannes van Afrika worden ernstig bedreigd. Hoe komt dit? Er zijn verschillende oorzaken.

Stroppers gaan er 's nachts illegaal op uit om de dieren af te maken. Ze werken alleen, maar zijn onderdeel van een groot netwerk. Ze krijgen honderden euro's voor slagtanden, hoorns en vachten. In Azië stijgt de vraag naar deze producten. In China en Vietnam geloven ze dat de hoorn van een neushoorn een geneeskrachtige werking heeft, wat echter niet zo is.

In de westerse landen verzetten veel mensen zich tegen de stroperij, zoals na de dood van de bekende leeuw Cecil in 2015. Hij werd neergeschoten door een Amerikaan die aan het trofeejagen was. Dat is een legale jacht op vooraf geselecteerde dieren. De "prijs" wordt vervolgens mee naar huis genomen in de vorm van koppen, hoorns of soms zelfs hele karkassen. Maar wat blijkt, al het protest uit het westen heeft nog niets geholpen.

Naast stroperij en trofeejagen, is een ander bekend voorbeeld de vergiftiging van enkele leeuwen van de Marsh Pride troep. De leeuwen hadden enkele koeien gedood van de Masai-familie daar. De boeren wisten dat de leeuwen terug zouden komen en goten vergif over de karkassen van de koeien.

De oplossing hiervoor zou heel simpel kunnen zijn: koeien alleen overdag laten grazen en 's nachts binnen houden. Een oplossing voor het trofeejagen is om de invoer van (onderdelen van) bedreigde diersoorten naar westerse landen te verbieden, zodat trofeejagen niet meer aantrekkelijk is.

Jacht op wilde dieren

Veel wilde dieren in Afrika en Azië zijn slachtoffer van stroperij. Vooral neushoorns , leeuwen en olifanten zijn hier slachtoffer van. Neushoorns en olifanten worden vooral om hun hoorns en slachttanden gedood, want in landen als China denken ze dat die genezende krachten hebben.

In landen in Afrika is stroperij legaal, want daar worden vergunningen verkocht waarmee ze vrij kunnen jagen. Er wordt dan gezegd dat het geld wat door die vergunningen wordt opgeleverd naar "natuurbehoudsprojecten" gaat, maar in werkelijkheid verdwijnt het geld in de zak van de mensen die helemaal geen belang bij de dieren hebben.

Naast stroperij is troffeejagen een steeds groter wordend probleem in Afrika. Rijke europeanen en amerikanen kopen jachtvergunningen van Afrikaanse landen en mogen op die manier legaal op grote unieke dieren jagen.

Ook is er nog iets aan de hand in die natuurgebieden. Er wordt gejaagd op koeien, maar niet door mensen, maar door leeuwen. Want 's nachts als de toeristen weg zijn, worden de koeien door hun boeren in het reservaat gezet en kunnen ze grazen en an slaan de leeuwen toe. Toen de boeren 's ochtends de karkassen van hun koeien vonden, goten ze vergif over de karkassen en toen de leeuwen de volgende nacht verder wilden opeten, vielen ze daarna dood neer.

Kortom, Afrika heeft last van grote daling in dieren aantallen. Dat ligt onder anderen aan troffeejagers, stropers en vernieling van de dieren waarop de inheemse bevolking actie onderneemt.

Opdracht 2: Kenmerken goede syntheseseteksten noteren

Teksten worden bijna nooit op maar één punt beoordeeld, maar de uiteindelijke kwaliteit hangt af van een combinatie van verschillende punten. Noteer nu ten slotte voor ieder punt (zie opdracht 1 op p. 5) wat de kenmerken zijn van een goede synthesesetekst.

Informatie: _____

Integratie: _____

Structuur: _____

Stijl: _____

Opdracht 3: Hoe zou jij het aanpakken?

Je hebt vier teksten vergeleken en weet hoe een goede synthesesetekst eruitziet. De vraag is nu: hoe zou jij het schrijven van zo'n tekst aanpakken? Waarmee begin je? Wat doe je daarna? Bedenk een stappenplan.

Noteer hieronder je antwoord als volgt:

Stap 1: Eerst ...

Stap 2: Daarna ...

Stap 3: Dan ...

etc.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Schrijfaanpak, een persoonlijk plan

In deze les:

- ontdek je wat jouw persoonlijke schrijfaanpak is
- vergelijk je jouw aanpak met die van andere leerlingen
- zie je dat er bepaalde typen schrijvers zijn
- maak je een persoonlijk schrijfplan

Theorie

Schrijfprocessen

Als je een tekst schrijft, gebeurt er nogal wat. Op papier op je scherm, maar ook en vooral in je hoofd. Er is veel onderzoek gedaan naar hoe mensen teksten schrijven. Wat onderzoekers dan doen is mensen vragen hardop te denken als zij een tekst schrijven. Ze zetten een videocamera op het papier of het scherm om te zien hoe de tekst vordert en te horen wat de schrijver denkt tijdens het schrijven. Onderzoekers gebruiken deze methode van observeren en hardopdenken ook als zij bijvoorbeeld testen of een website goed werkt: of bezoekers bijvoorbeeld snel de informatie kunnen vinden die ze nodig hebben.

In deze les ga je na hoe jouw schrijfproces er uit ziet. Je vergelijkt je proces met dat van een representatieve steekproef van Nederlandse leerlingen. De vraag is die je aan het einde van deze les moet beantwoorden is of je iets aan je eigen schrijfproces zou willen veranderen, en zo ja, wat je zou willen veranderen.

Wat komt er kijken bij een schrijfproces als je een tekst moet schrijven op basis van bronnen: een synthesesetekst?

1. Inhoud bedenken

De inhoud van een tekst ontstaat door te combineren wat je zelf al weet over het onderwerp en wat je leest in je bronnen. Je moet goed met je geheugen om kunnen gaan om er kennis uit op te halen, maar je moet ook goed bronnen kunnen lezen, informatie selecteren, en vervolgens groeperen.

2. Tekst formuleren

De inhoud die je hebt bedacht, moet je communiceren: woorden en zinnen worden een tekst. Je doet een beroep op je taalvaardigheid en woordenkennis. Wie vlot zinnen en alinea's kan maken heeft een voordeel.

3. Tekst reviseren

Tijdens het schrijven, maar zeker als je de eerste versie van je tekst klaar hebt, ga je na of je tekst klopt met wat je eigenlijk wilde zeggen. Klopt wat je opschreef met de inhoud met je bronnen? Is het een goedlopend stuk, zonder dwaalwegen? Moet je dingen schrappen, verplaatsen of aanvullen? Treffen je woorden doel, zijn ze precies genoeg? Hiervoor moet je kritisch kunnen lezen en durven snijden in je tekst.

Leerlingen verschillen sterk van elkaar in hun schrijfproces. Daar ga je onderzoek naar doen in deze les.

Opdracht 1: Jouw eigen schrijfproces

Vul de digitale vragenlijst in over jouw schrijfproces. Ga naar <http://tinyurl.com/lift-leerling>. Je docent geeft je een code van 4 cijfers en/of letters, waarmee je kunt inloggen. De vragenlijst bestaat uit 29 vragen. Als je klaar bent met invullen, zie je jouw resultaten. Neem jouw scores over in tabel 1. De rechterkolom blijft nog even leeg. Wacht vervolgens totdat de docent het teken geeft dat je verder kunt met opdracht 2.

Tabel 1. Vergelijking tussen jouw scores en die van de rest van Nederland

Aspect	Voorbeeldvraag uit de vragenlijst	Mijn score	Waar sta ik? Vergeleken met de rest van Nederland scoor ik hoog/laag/gemiddeld
1 Plannen voor schrijven	Als ik iets moet schrijven, noteer ik eerst een paar punten en dan werk ik die punten later uit
2 Schrijven in korte stukjes en daartussen reviseren	Pas als ik de hele tekst af heb, herlees ik wat ik heb geschreven.
3 Moeizaam ordenen van ideeën	Als ik aan het schrijven ben, vind ik het moeilijk om mijn gedachten te ordenen.
4 Reviseren na eerste versie	Als ik mijn tekst nog eens overlees, verbeter ik meestal nog veel.

Opdracht 2: Kijk en vergelijk

In 2017-2018 heeft er een groot landelijk onderzoek plaatsgevonden onder leerlingen van 15-18 jaar (bovenbouw). Deze leerlingen vulden dezelfde vragenlijst in als jij. In de app kun je nu jouw scores vergelijken met die van anderen.

Ga terug naar Tabel 1 en vul voor ieder aspect de laatste kolom in: scoorde je hoog/laag of midden vergeleken met de rest van Nederland?

Opdracht 3: Filmclips kijken

In tabel 1 staat nu je schrijfprofiel: zo schrijf jij syntheseseteksten. Meestal, tenminste. De ene keer zal het gemakkelijker gaan dan de andere keer. Soms valt je tekst misschien tegen. En je proces zal er anders uit zien wanneer je verhalen schrijft dan wanneer je een betoog schrijft. Je past je proces een beetje aan, aan de opdracht die je krijgt.

Globaal zijn er drie soorten aanpakken. Die van de bronnenlezer, de gerichte lezer en de aantekeningenmaker.

De Bronnenlezer

Een bronnenlezer kenmerkt zich doordat hij in de beginfase zo goed als al zijn tijd aan het lezen van de bronnen besteedt. De bronnenlezer leest alle bronnen grondig, en gaat al tijdens het lezen op zoek naar de inhoudelijke verbanden tussen de verschillende teksten. Met andere woorden, er wordt vaak tussen de verschillende bronnen gewisseld. Waar komen de bronnen overeen? Waarin verschillen ze? Wat is een kernbron/ overkoepelende bron? Welke bronnen horen inhoudelijk het meest bij elkaar? Doordat een bronnenlezer bezig is met deze vragen, maakt hij nauwelijks tot geen notities in de beginfase. Wat de bronnenlezer wel doet, is markeren in de tekst.

Bekijk bijbehorend [filmpje](#).

De gerichte lezer

De planner of gerichte lezer kenmerkt zich doordat hij tijdens het lezen van bronnen al werkt aan het schrijfplan. Lezen en nadenken/plannen wisselen elkaar sterk af. Een planner voert het selecteren van de relevante informatie en het ordenen van de informatie tegelijkertijd uit. Een planner start met het scannen van de teksten, dit om zicht te krijgen op wat de thema's zijn van de verschillende bronnen. Vervolgens worden de bronnen gelezen in functie van het schrijfplan. Omdat dit veel cognitieve belasting vraagt, zie je dat dit planners vaak en/of lang pauzeren wanneer ze aan hun eigen tekst aan het werken zijn.

Kijk bijbehorend [filmpje](#).

De aantekeningenmaker

Een notulist of aantekeningenmaker spendeert een groot deel van zijn procestijd aan actief schrijven. Bovendien typt hij vrij snel (hoog aantal aanslagen op het toetsenbord per minuut). Daarnaast wordt er veel gewisseld tussen de bronnen en de eigen tekst, om aantekeningen te maken. Deze aantekeningen gebeuren in volzinnen. De bronnen worden goed genoeg gelezen om de kern eruit te halen. Een notulist besteedt vervolgens vooral tijd aan het uitschrijven van deze kernzinnen. Dit resulteert in korte samenvattingen per bron (puntsgewijs) in het eigen document.

Kijk bijbehorend [filmpje](#).

Beantwoord nu de volgende drie vragen:

a. Natuurlijk is iedere schrijver uniek, maar in welk type schrijver herken jij je het meest? Kruis aan:

- ☐ bronnenlezer
- ☐ gerichte lezer
- ☐ aantekeningenmaker

b. Welke overeenkomsten en verschillen zie je tussen dit type schrijver met je eigen aanpak zoals je die hebt ingevuld in tabel 1?

Overeenkomsten: _____

Verschillen: _____

c. Welk type schrijver denk jij dat de beste teksten schrijft en waarom denk je dat?

Opdracht 4: Een persoonlijk schrijfplan maken

Richt je aandacht nu op syntheseteksten: je krijgt drie bronnen, en je tekst moet de inhoud van die bronnen goed weergeven. De bronnen gaan bijvoorbeeld over het probleem dat de ijskappen steeds sneller smelten. Jouw tekst moet de informatie uit die drie bronnen helder bij elkaar brengen. Je uitleg van dat probleem moet helder zijn.

Wat zou je willen aanpassen in je eigen aanpak? Vul tabel 2 in.

Tabel 2. Wat ga ik proberen te veranderen?

	Voorbeeldvraag uit de vragenlijst	Doel	Schrijf hier een toelichting op je plan
1	Plannen voor schrijven	Als ik iets moet schrijven, noteer ik eerst een paar punten en dan werk ik die punten later uit.	<div><div>☐ Minder</div><div>☐ Zo laten</div><div>☐ Meer</div></div> want
2	Schrijven in korte stukjes en daartussen reviseren	Pas als ik de hele tekst af heb, herlees ik wat ik heb geschreven.	<div><div>☐ Minder</div><div>☐ Zo laten</div><div>☐ Meer</div></div> want
3	Moeizaam ordenen van ideeën	Als ik aan het schrijven ben, vind ik het moeilijk om mijn gedachten te ordenen.	<div><div>☐ Minder</div><div>☐ Zo laten</div></div> want
4	Reviseren na eerste versie	Als ik mijn tekst nog eens overlees, verbeter ik meestal nog veel.	<div><div>☐ Minder</div><div>☐ Zo laten</div><div>☐ Meer</div></div> want

Opdracht 5: Tijdverdeling maken

Als je 50 minuten krijgt om een korte tekst over drie bronnen te schrijven, hoe deel je dan je tijd in?

Acties	Minuten
1. Bronnen snel doorlezen	
2. Bronnen goed doorlezen (schrijfplan/aantekeningen maken?)	
3. Eerste versie schrijven	
4. Nakijken, verbeteren, veranderen	

Les 3: Opdrachten en bronnen lezen

Terugblik

In de vorige les heb je:

- ontdekt wat jouw persoonlijke schrijfaanpak is.
- jouw aanpak met die van andere leerlingen vergeleken.
- gezien dat er bepaalde typen schrijvers zijn.
- een persoonlijk schrijfplan gemaakt.

Vergezicht

In deze les ga je zelf aan een syntheseopdracht werken. Dit doe je stap voor stap. In totaal zijn er zes stappen:

1. De opdracht goed bekijken.
2. De bronnen bestuderen en belangrijke informatie markeren.
3. Informatie groeperen: welke informatie uit verschillende bronnen hoort bij elkaar?
4. Informatie ordenen: wat vertel ik het eerst, wat daarna?
5. Informatie verbinden: hoe maak ik de lezer duidelijk hoe mijn tekst in elkaar zit?
6. De volledige tekst schrijven en controleren.

Let op: in deze les schrijf je de uiteindelijke tekst nog niet, maar zet je de **eerste 2 stappen**.

Opdracht 1: Filmclip kijken

Beginnen met een nieuwe syntheseopdracht. Hoe kun je dat aanpakken? Kijk naar het volgende filmpje waarin twee leerlingen, Puck en Renske, de opdracht krijgen om een synthesesetekst te schrijven over de opwarming van de Noordpool.

Beantwoord tijdens het kijken de volgende vragen op het observatieformulier op de volgende bladzijde:

1. Wat doet Puck en hoe doet ze het? Schrijf de belangrijkste dingen op.
2. Wat doet Renske en hoe doet ze het? Schrijf de belangrijkste dingen op.

Observatieformulier filmclips	
Observatie: Wat doen de leerlingen en hoe pakken ze het aan?	
Puck	Renske

Opdracht 2: Starten met een nieuwe syntheseopdracht

Lees de opdracht (zie kader hieronder) nog eens goed door. Markeer in deze opdracht vijf dingen waarmee je rekening moet houden bij het schrijven van je tekst. Natuurlijk mag je niet de dikgedrukte kopjes markeren.

Opdracht

Schrijf een informatieve synthesesetekst over de vraag hoe taal als bewijs gebruikt kan worden in rechtszaken, op basis van de drie bijgevoegde bronnen.

Toelichting

- **Synthese:** Je tekst is gebaseerd op verscheidene bronnen; jouw tekst brengt de informatie uit die bronnen bijeen.
- **Informatieve tekst:** Je tekst biedt een beknopt maar duidelijk overzicht van de situatie. Je schrijft op een neutrale manier en je neemt geen standpunt in.
- **Brongebruik:** Je selecteert alleen de relevante informatie uit de bronnen en brengt die met elkaar in verband. Je schrijft een eigen, nieuwe tekst en maakt daarbij gebruik van informatie uit elk van de drie bronteksten.
- **Doelpubliek:** Je schrijft de tekst voor leeftijdsgenoten die de bronnen niet hebben gelezen.
- **Stijl:** Je tekst is begrijpelijk en aantrekkelijk. Formuleer in je eigen woorden. Vermijd letterlijk kopiëren uit de bronteksten.
- **Lengte:** Je schrijft een tekst van ongeveer 200 woorden (minimaal 180, maximaal 220).
- **Tijd:** Verdeel je tijd goed tussen lezen en schrijven. Concentreer je op een goede maar beknopte tekst. Focus op wat belangrijk is voor het schetsen van de situatie. Verlies je niet in details.

Opdracht 3: Noteren wat je al weet

De forensische taalkunde is een onderdeel van de toegepaste taalkunde dat met name te maken heeft met het strafrecht. Een van de dingen die centraal staan is het bestuderen van strafrechtelijk belangrijke teksten.

Voorbeelden van dergelijke teksten zijn dreigbrieven, chantagebrieven, plagiaat, bekentenissen en mogelijk vervalste testamenten. Bij het analyseren van teksten gaat het vaak om anoniem geschreven teksten waarvan de precieze auteur niet bekend is. Het doel is dan uiteraard het achterhalen van de echte auteur. Dit gebeurt niet alleen met behulp van een handschriften analyse, maar ook door het analyseren van zaken als schrijfstijl en typografie.

Wat weet jij al over het gebruik van taal als bewijs in rechtszaken? Noteer hieronder:

Opdracht 4: Bronnen lezen en relevante informatie selecteren

Bekijk de drie bronnen op p. 21 en 22 oriënterend en bepaal in welke volgorde je ze gaat lezen. Probeer tijdens het lezen informatie uit de bronnen te verbinden.

Markeer de belangrijkste informatie in de bronnen of maak aantekeningen. Dit kun je doen in de bronnen zelf, of op p. 23 van dit werkboek.

Bron A

Kan de taalkunde misdaden oplossen?

Een bijzondere tak van de toegepaste taalkunde is de forensische taalkunde. Forensisch taalkundigen doen onderzoek naar 'taal als bewijs.' Is het werkelijk mogelijk om aan de hand van taaluitingen misdaden op te lossen?

Op 17 juni 2003 werd de 42-jarige Nederlandse sciencefictionschrijver Paul Harland dood aangetroffen in zijn huis in Tiel. De schrijver lag in bed, met een plastic zak over zijn hoofd. Ook had hij acht à negen slaappillen ingenomen. Naast zijn bed lag een Engelstalig afscheidsbriefje, gericht aan zijn man Tarik D. Toch werd er al snel getwijfeld aan een zelfmoord. Dat kwam vooral door de tekst van de afscheidsbrief. Was die wel geschreven door Harland zelf?

Vrienden van de schrijver wezen erop dat het briefje vol Engelse taalfouten stond, terwijl de schrijver Harland beschikte over een uitzonderlijk goede beheersing van het Engels. Zo bevatte het briefje dubbele persoonsvormen in ontkenningen, zoals: I didn't believed, I didn't suspected, they didn't knew. Daarnaast ontbrak veelal het lidwoord, zoals in: we went for check-up, for last few months, with better guy, made mistake. Een type fout dat vaak voorkomt bij sprekers met een Slavische moedertaal, zoals Tarik D.

Het Arnhemse gerechtshof veroordeelde Tarik D. op 7 maart 2006 wegens moord tot twaalf jaar gevangenisstraf.

Naar: www.taalcanon.nl

Bron B

Sms'je geeft uitsluitsel in moordzaak

Binnen de forensische taalkunde wordt aan de hand van tekstanalyse onderzocht of een taalkundig bewijsstuk wel of niet afkomstig is van een verdachte. Wanneer bepaalde spellingsvarianten of grammaticale constructies regelmatig terugkomen in een tekst, kan een auteursprofiel worden opgesteld.

In februari 2008 speelde in Yorkshire (Engeland) een rechtszaak rond de moord op de 19-jarige Jenny N. Eerste verdachte in de zaak was de 48-jarige David H. Hoewel het lichaam van Jenny nooit is gevonden, werd David toch veroordeeld aan de hand van bijzonder bewijsmateriaal...

Vlak na Jenny's verdwijning ontvingen vrienden van haar een aantal sms-berichtjes, die suggereerden dat ze nog in leven was. Een forensisch taalkundige die de berichten onder de loep nam, concludeerde dat de schrijfstijl niet correspondeerde met die van Jenny, maar wel met die van haar ex-vriend David. Zo kwamen in Jenny's sms'jes de woorden my en myself regelmatig voor, terwijl David altijd de Yorkshire dialectvarianten me en meself gebruikte.

Deze zaak illustreert goed op wat voor manier taalkundigen een bijdrage kunnen leveren aan strafrechtelijk onderzoek, aldus dr Tim Grant van het Centrum voor Forensische Taalkunde aan de Aston Universiteit.

Bron: www.kennislink.nl

Bron C

Taal als bewijs

Wat is forensische taalkunde eigenlijk? Het wordt veelal omschreven als taalkunde in juridische context. Taalkundige kennis en methoden worden toegepast op juridische teksten en vraagstukken.

Een voorbeeld van taal als bewijs kan gevonden worden in zaken over plagiaat. Zo werd Dan Brown's *Da Vinci Code* onder de loep genomen nadat Lewis Perdue de auteur aanklaagde wegens vermeend plagiaat van zijn boek *The Da Vinci Legacy*. Er blijken inderdaad opvallend veel gelijkenissen te zijn tussen de werken, die zelfs verder gaan dan alleen de verhaallijn. Ook de karaktereigenschappen van de hoofdpersonages komen opmerkelijk vaak overeen. Ondanks dat er bewijs in overvloed lijkt te zijn, wordt Brown vrijgesproken, want toeval kan niet worden uitgesloten.

Taal wordt steeds vaker in geschreven vorm vastgelegd; denk bijvoorbeeld aan het versturen van sms-berichten, e-mail en Whatsapp. Deze ontwikkelingen dragen eraan bij dat taal als bewijs in de rechtsgang ook een prominentere plaats krijgt. In Engeland werd in 2008, door middel van de tekstanalyse van sms'jes, uitsluitel gegeven in een moordzaak. Zo zijn er nog veel meer voorbeelden te bedenken waarbij de analyse van taal leidt tot de ontknoping van een strafzaak.

Bron: <https://www.svcia.nl/2015/01/taal-als-bewijs-2/>

Opdracht 5: Deelonderwerpen top-3 maken

Wat mag zeker niet ontbreken in je synthesesetekst? Je weet wat het onderwerp is van je tekst. Dit onderwerp kan worden uitgewerkt in deelonderwerpen. Vaak worden deelonderwerpen geformuleerd als een vraag. Het antwoord op die vraag wordt uitgewerkt in een alinea, of in een groepje alinea's als je een langere tekst schrijft.

Formuleer hier onder drie mogelijke deelonderwerpen in vraagvorm.

Deelonderwerp a: _____

Deelonderwerp b: _____

Deelonderwerp c: _____

Opdracht 6: Terugkijken

Noteer drie dingen die je vandaag hebt geleerd over het schrijven van een synthesesetekst.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Les 4: Informatie bewerken

Terugblik

In de vorige les heb je geleerd dat er twee stappen zijn bij het starten met een syntheseopdracht:

1. De opdracht goed bekijken.
2. De bronnen bestuderen en belangrijke informatie markeren.

Vergezicht

Deze les werken we verder aan de opdracht waar we de vorige les mee zijn gestart.

We gaan stap 3, 4 en 5 oefenen:

3. Informatie groeperen: welke informatie uit verschillende bronnen hoort bij elkaar?
4. Informatie ordenen: wat vertel ik het eerst, wat daarna?
5. Informatie verbinden: hoe maak ik de lezer duidelijk hoe mijn tekst in elkaar zit?

Opdracht 1: Filmclip kijken

De geselecteerde informatie groeperen, ordenen en verbinden. Hoe kun je dit aanpakken?

Kijk naar het volgende filmpje waarin twee leerlingen de opdracht krijgen om een synthesesetext te schrijven over de opwarming van de Noordpool. Ze hebben de opdracht en de bronnen al gelezen. Wat is hun volgende stap?

Beantwoord tijdens het kijken de volgende vragen op het observatieformulier:

1. Wat doet Puck en hoe doet ze het? Schrijf de belangrijkste dingen op.
2. Wat doet Renske en hoe doet ze het? Schrijf de belangrijkste dingen op.

Observatieformulier filmclips	
Observatie: Wat doen de leerlingen en hoe pakken ze het aan?	
Puck	Renske

Opdracht 2: Keuze maken

In het filmpje heb je gezien dat er verschillende manieren zijn om broninformatie te groeperen en ordenen:

1. Je maakt een plan voordat je 'echt' gaat schrijven. Je schrijft de belangrijkste informatie op Post-It's, die je daarna gemakkelijk kunt groeperen en ordenen.
2. Je gaat direct schrijven. Op papier schrijf je een eerste versie van je synthesesetekst, zodat je tijdens het schrijven ontdekt welke informatie bij elkaar hoort en hoe de deelonderwerpen samenhangen.

Kruis aan hoe jij de opdracht gaat aanpakken.

- ☐ Ik maak eerst een plan en ga later pas schrijven
- ☐ Ik begin direct met het schrijven van een eerste versie en groepeer en orden tijdens het schrijven

Noteer hieronder waarom je voor deze aanpak kiest.

Opdracht 3: Informatie groeperen

Je hebt in de vorige les deelonderwerpen geformuleerd (op p. 23). Combineer nu de informatie die je in je synthesesetekst wil zetten per deelonderwerp. Zorg ervoor dat je bij ieder deelonderwerp zo veel mogelijk informatie uit verschillende bronnen combineert. Doe dit op de manier die je hebt gekozen.

Keuze 1: Schrijf de belangrijkste informatie-elementen uit de verschillende bronnen in steekwoorden op Post-It's. Plak daarna de Post-It's per deelonderwerp bij elkaar. Zorg ervoor dat je bij ieder deelonderwerp informatie uit verschillende bronnen plakt.

Keuze 2: Schrijf op de volgende bladzijde een eerste versie van de kern van je tekst, waarbij je tijdens het schrijven informatie uit verschillende bronnen per deelonderwerp bijeen probeert te brengen.

Kijk eventueel nog eens terug in de vorige les en pak je bronnen (p. 21 en 22) erbij.

Eerste versie van je synthesesetekst

Deelonderwerp a: _____

Deelonderwerp b: _____

Deelonderwerp c: _____

Ruimte om post-It's te groeperen en ordenen / een schema te maken

Theorie

Denk altijd goed na over de volgorde waarin je je informatie aan de lezer wilt presenteren. Een tekst is een soort gesprek tussen een schrijver en een lezer. Als schrijver probeer je de lezer iets duidelijk te maken, maar in een gesprek kun je de luisteraar zien en horen: je weet snel genoeg als iets niet duidelijk is. Bij een geschreven tekst kan de lezer je niet laten weten dat hij iets niet snapt. Je moet er dus voor zorgen dat je tekst zo duidelijk mogelijk is voor de lezer.

Gebruik in je tekst ook signaalwoorden, eventueel die uit het overzicht op p. 31. Want signaalwoorden helpen niet alleen de lezer om de tekst beter te begrijpen, ze helpen de schrijver zelf ook. Als je het juiste signaalwoord voor een bepaalde passage niet kunt vinden, kan dit een teken zijn dat de tekst daar nog niet logisch in elkaar zit. Door de informatie anders te ordenen of misschien iets toe te voegen of juist weg te halen, kun je het probleem proberen op te lossen.

Opdracht 4: Informatie ordenen

Orden nu de deelonderwerpen zodat er een logische samenhang ontstaat. Noteer bij je tekst of je groepjes Post-It's duidelijk de volgorde waarin je de deelonderwerpen wil laten terugkomen in je tekst, dus: 1 = eerste deelonderwerp, 2 = tweede deelonderwerp, etc.

Opdracht 5: Informatie verbinden

Formuleer, op basis van de eerste tekstversie of de geordende Post-It's, één zin waarin de verbanden tussen de deelonderwerpen heel duidelijk maakt.

VERBAND	MOGELIJKE SIGNAALWOORDEN
OPSOMMEND	ook, bovendien, daarnaast, vervolgens, verder, om te beginnen, ten eerste, ten tweede, ten derde, ten slotte
CHRONOLOGISCH	eerst, dan, daarna, uiteindelijk, eens, toen, nu, vroeger, later, voordat, nadat
TEGENSTELLEND	maar, echter, toch, daar staat tegenover, desondanks, daarentegen, ondanks dat, aan de ene kant ... aan de andere kant, enerzijds... anderzijds
OORZAKELIJK	doordat, daardoor, als gevolg van, het gevolg is, het komt door, waardoor, zodat
TOELICHTEND	zo, bijvoorbeeld, zoals, neem nou
VOORWAARDELIJK	als, indien, wanneer, in het geval dat, tenzij, mits (op voorwaarde dat)
VERGELIJKEND	zoals, net zo ... als, evenals, meer/minder/beter/... dan
REDENGEVEND	daarom, omdat, dus, want, immers, namelijk, aangezien, de reden daarvoor is...
DOEL-MIDDEL	om te ..., met de bedoeling ..., opdat, zodat, daarvoor, waarvoor, door te ...
TOEGEVEND	ook al, weliswaar, hoewel, ofschoon
SAMENVATTEND	kortom, samengevat, met andere woorden, al met al
CONCLUDEREND	dus, daarom, dat houdt in, concluderend

Opdracht 6: Terugkijken

Noteer hieronder wat het belangrijkste is dat je hebt geleerd van deze les.

Les 5: De hele tekst schrijven

Terugblik

In de vorige lessen heb je geleerd dat er verschillende stappen zijn bij het starten met een syntheseopdracht:

1. De opdracht goed bekijken.
2. De bronnen bestuderen en belangrijke informatie markeren.
3. Informatie groeperen: welke informatie uit verschillende bronnen hoort bij elkaar?
4. Informatie ordenen: wat vertel ik het eerst, wat daarna?
5. Informatie verbinden: hoe maak ik de lezer duidelijk hoe mijn tekst in elkaar zit?

Vergezicht

Deze les schrijf je de uiteindelijke versie van de synthesesetekst. In de vorige lessen heb je het middenstuk van de tekst voorbereid, maar je bent nog niet helemaal klaar. Er volgt nog een laatste stap:

6. De volledige tekst schrijven en controleren.

Opdracht 1: Filmclip kijken

De gehele synthesesetekst schrijven. Hoe kun je dit aanpakken?

Kijk naar het volgende filmpje waarin twee leerlingen de opdracht krijgen om een synthesesetekst te schrijven over de opwarming van de Noordpool. Ze hebben de opdracht en de bronnen al gelezen en hun informatie geordend. Wat zijn hun volgende stappen?

Beantwoord tijdens het kijken de volgende vragen op het observatieformulier:

1. Wat doet Puck en hoe doet ze het? Schrijf de belangrijkste dingen op.
2. Wat doet Renske en hoe doet ze het? Schrijf de belangrijkste dingen op.

Observatieformulier filmclips	
Observatie: Wat doen de leerlingen en hoe pakken ze het aan?	
Puck	Renske

Opdracht 2: De hele tekst schrijven

Deze les maak je je synthesesetext verder af. Een volledige tekst heeft een middenstuk, waarin deelonderwerpen zijn uitgewerkt in alinea's. Denk aan de verbindingswoorden die je hebt bedacht in opdracht 5 van de vorige les!

Maar een volledige tekst heeft ook een inleiding, een slot en een titel.

Een goede inleiding bereikt ten minste twee doelen:

1. De aandacht van de lezer trekken;
2. Het onderwerp van de tekst introduceren.

Verder heeft een tekst een afsluiting nodig. In je slot presenteer je meestal de hoofdgedachte (conclusie) van de tekst. Deze formuleer je in één zin. Je mag geen nieuwe informatie meer geven, maar je kunt wel eindigen met:

- een afweging
- een aansporing of aanbeveling
- een toekomstverwachting.

Houd bij de manier waarop je je tekst afrondt rekening met het doel van de tekst en wat je al in je inleiding hebt verteld.

En vergeet ten slotte de titel niet! Een aantrekkelijke titel kan een lezer overhalen om jouw tekst te lezen.

Opdracht 3: Je tekst controleren

Bekijk je synthesesetext nu nog een laatste keer.

- Wat kun je doen om je tekst te verduidelijken voor je lezers?
- Kun je extra uitleg of voorbeelden geven bij de informatie?
- Kun je tekstverbanden verduidelijken door signaalwoorden te gebruiken?
- Kun je nog stijl- of spellingsfouten verbeteren?

Kijk ook nog eens terug in de opdracht (p. 19): welke belangrijke punten had je gemarkeerd en voldoet je tekst aan de eisen in de opdracht?

Opdracht 4: Feedback geven

Jullie gaan elkaar feedback geven. Wissel je tekst uit met een klasgenoot. Jullie lezen elkaars synthesesetekst door. Daarna vul je het feedbackformulier in. Je krijgt dit van je docent.

Het is heel belangrijk om duidelijk te noteren wat jij als lezer van de tekst vindt, want op basis van jouw commentaar kan je klasgenoot zien welke indruk de tekst op een lezer maakt.

Opdracht 5: Feedback evalueren

Wissel de feedback pas uit als de docent aangeeft dat het daar tijd voor is. Lees het feedbackformulier door en vraag elkaar om verduidelijking als dat nodig is.

Noteer, op basis van de feedback die je hebt gekregen, enkele sterke punten van je eigen tekst en enkele punten die je nog kunt verbeteren.

Sterke punten: _____

Verbeterpunten: _____

Les 6: Alle stappen achter elkaar

Terugblik

In de vorige lessen heb je geleerd:

- wat syntheseseteksten zijn
- wat de kenmerken van goede syntheseseteksten zijn

En dat je een syntheseopdracht stap voor stap kunt aanpakken:

1. De opdracht goed bekijken.
2. De bronnen bestuderen en belangrijke informatie markeren.
3. Informatie groeperen: welke informatie uit verschillende bronnen hoort bij elkaar?
4. Informatie ordenen: wat vertel ik het eerst, wat daarna?
5. Informatie verbinden: hoe maak ik de lezer duidelijk hoe mijn tekst in elkaar zit?
6. De volledige tekst schrijven en controleren.

Vergezicht

In deze les laat je zien wat je hebt geleerd, door zelfstandig uit te voeren wat je hebt geleerd in de vorige lessen. Je schrijft een zo goed mogelijke synthesesetekst over een nieuw onderwerp.

Om je daarbij te helpen zijn de stappen nog een keer duidelijk uitgelegd. Veel succes!

Opdracht 1: Een onderwerp kiezen

Waarover schrijf je je nieuwe synthesesetekst? Je kunt dit keer kiezen uit twee onderwerpen, namelijk *Dialect* of *Dierentaal*.

Je vindt de opdrachten en bronnen in je werkboek in bijlage 2 en 3 (p. 47-52). Bekijk kort de opdrachten en de bronnen en maak je keuze.

Welk onderwerp kies je? Kruis aan:

- ☐ dialect
- ☐ dierentaal

Opdracht 2: Noteren wat je al weet

Wat weet je zelf al van het onderwerp dat je hebt gekozen? Noteer hieronder:

Stap 1: De opdracht goed bekijken

Lees de opdracht goed door. Kijk voor de opdracht over dialect op p. 47, of voor de opdracht over diertaal op p. 50. Markeer belangrijke punten. Let hierbij op zaken als:

- *Wat is het onderwerp waarover ik ga schrijven?* Bedenk wat je zelf al weet over het onderwerp, voordat je start met het lezen van de bronnen.
- *Wat is het doel is van de synthesesetext die ik ga schrijven?* Je moet de informatie uit de bronteksten halen die belangrijk is voor het bereiken van dit doel.
- *Voor welk publiek schrijf ik?* Houd rekening met je publiek, bijvoorbeeld door begrijpelijk en aantrekkelijk te schrijven.
- *Welke andere belangrijke informatie staat in de opdracht?* Denk hierbij aan het aantal woorden dat je tekst lang mag zijn en hoe lang je er de tijd voor hebt.

Stap 2: De bronnen bestuderen en belangrijke informatie markeren

In les 3 heb je geleerd hoe je het schrijven van een synthesesetext kunt aanpakken: bronnen lezen en belangrijke informatie selecteren. Kijk eventueel nog even terug in deze les en bestudeer daarna de nieuwe bronnen (dialect p. 48-49 en diertaal p. 51-52).

Houd daarbij de volgende vragen in gedachten:

- Met welke bron begin ik en waarom? Welke bron lees ik als tweede en welke als derde?
- Wat hebben de bronnen met elkaar te maken? Overlappen ze elkaar? Vullen ze elkaar aan? Spreken ze elkaar tegen?
- Zie je verbanden tussen de informatie uit verschillende bronnen? Bepaal welke belangrijke informatie bij elkaar hoort en combineer deze tot deelonderwerpen.

Kruis aan hoe jij de opdracht gaat aanpakken.

- Ik maak eerst een plan en ga later pas schrijven
- Ik begin direct met het schrijven van een eerste versie en groepeer en orden tijdens het schrijven

Je mag opnieuw kiezen en je hoeft dus niet de aanpak te gebruiken die je in les 4 hebt gekozen.

Schrijf hieronder op waarom je voor deze aanpak kiest.

Stap 3: Informatie groeperen

Nadat je de bronnen hebt bestudeerd, formuleer je drie mogelijke deelonderwerpen in vraagvorm. Noem de deelonderwerpen a, b en c.

Combineer de informatie die je in je synthesesetekst wil zetten per deelonderwerp. Zorg ervoor dat je bij ieder deelonderwerp zo veel mogelijk informatie uit verschillende bronnen combineert. Doe dit op de manier die je hebt gekozen.

Maak daarbij eventueel gebruik van Post-Its, om de informatie-elementen gemakkelijk en overzichtelijk te groeperen, of schrijf een verkennende eerste versie van je synthesesetekst op papier.

Doe dit op de volgende bladzijden.

Stap 4: Informatie ordenen

Orden nu de deelonderwerpen zodat er een logische volgorde ontstaat. Noteer hieronder de volgorde waarin je de deelonderwerpen wilt opnemen in je tekst.

Deelonderwerp a: _____

Deelonderwerp b: _____

Deelonderwerp c: _____

Eerste versie van je synthesesetekst

Deelonderwerp a: _____

Deelonderwerp b: _____

Deelonderwerp c: _____

Ruimte om post-It's te groeperen en ordenen / een schema te maken

Stap 5: Informatie verbinden

Formuleer één zin waarin je alle informatie samenvat die je hebt geselecteerd, gegroepeerd en geordend. Daarbij maak je de verbanden tussen deelonderwerpen heel duidelijk.

Gebruik in je samenvattende zin eventueel signaalwoorden uit het overzicht op p. 31.

Stap 6: De volledige tekst schrijven en controleren

Schrijf nu je volledige tekst op de computer. Probeer de informatie zo goed mogelijk in je eigen woorden op te schrijven! Besteed ook aandacht aan een inleiding, slot en titel.

Als je klaar bent met schrijven, controleer en verbeter je je synthesesetekst:

- Kijk nog eens terug in de opdracht: welke belangrijke punten had je gemarkeerd en voldoet je tekst aan de eisen in de opdracht?
- Wat kun je doen om je tekst nog verder te verduidelijken voor je lezers?
- Kun je extra uitleg of voorbeelden geven bij de informatie?
- Kun je nog stijl- of spellingsfouten verbeteren?

Ben je klaar? Lever je tekst dan in op de manier waarop je docent dit heeft opgegeven.

Les 7: Evalueren en feedback geven

Terugblik

In de vorige les heb je een synthesesetekst geschreven. Je hebt daarbij alle stappen die je in de voorgaande lessen 'los' had geoefend, achter elkaar uitgevoerd.

Vergezicht

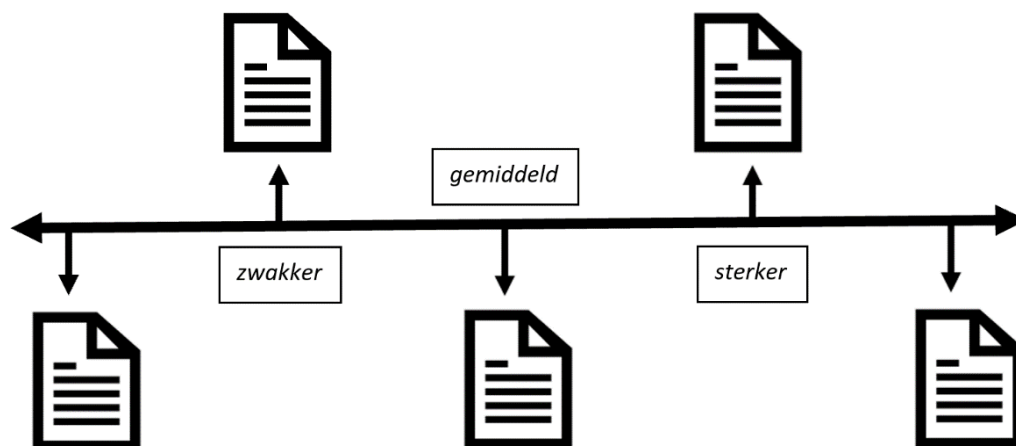
Deze les ga je je eigen tekst evalueren met behulp van een tekstschaal. Daarnaast ga je een tekst van een klasgenoot lezen en feedback geven, zodat hij of zij de volgende keer een nóg betere synthesesetekst kan schrijven.

Dit is de laatste les uit de lessenserie.

Opdracht 1: Je eigen tekst evalueren

Je gaat nu eerst je eigen tekst evalueren. Dat doe je met behulp van een tekstschaal. Tekstschaal bestaan uit voorbeeldteksten die steeds beter worden. Deze voorbeeldteksten laten zien hoe een zwakkere, gemiddelde en goede synthesesetekst over jouw onderwerp eruit zou kunnen zien. Bij iedere voorbeeldtekst wordt kort uitgelegd waarom hij zwakker, gemiddeld of goed is.

Jouw tekst ziet er natuurlijk niet precies hetzelfde uit als de voorbeeldteksten. Maar als je jouw tekst met de voorbeeldteksten vergelijkt, kun je misschien toch iets zeggen over de kwaliteit van jouw tekst. Probeer daarbij de tekst als geheel te beoordelen.

De tekstschaal die hoort bij jouw onderwerp krijg je van je docent.

Waar zit jouw tekst op de schaal? Misschien zit jouw tekst tussen gemiddeld en goed in, of vind je hem eigenlijk nog beter dan de goede voorbeeldtekst. Dat kan ook: een tekst kan minder goed zijn dan de zwakke voorbeeldtekst en beter dan de goede voorbeeldtekst.

Leg hieronder uit waarom je vindt dat je tekst een bepaalde kwaliteit heeft, en maak daarbij gebruik van de aspecten zoals ze zijn uitgewerkt bij de voorbeeldteksten op de tekstschaal: informatie, integratie, structuur en taal.

Informatie: _____

Integratie: _____

Structuur: _____

Taal: _____

Opdracht 2: Feedback geven aan je klasgenoten

Wissel je tekst uit met een klasgenoot met een tekst over hetzelfde onderwerp en geef elkaar feedback. Hiervoor maak je gebruik van het feedbackformulier dat je krijgt van je docent.

Opdracht 3: Feedback evalueren

Lees de feedback van je klasgenoot door. Vergelijk de feedback met je eigen evaluatie en noteer:

1. Waarover ben je het met je klasgenoot eens?

2. Waarover verschillen jullie van mening?

3. Heeft je klasgenoot jouw tekst ongeveer dezelfde plaats gegeven op de tekstschaal als jij zelf?

Stel je klasgenoot vragen als je iets niet begrijpt.

Opdracht 4: Terugkijken

Wat heb je geleerd van de zelfevaluatie met de tekstschaal en van de feedback van je klasgenoot? Noteer hieronder drie dingen waaraan je bij het schrijven van je 'meesterproef' (de afsluitende synthesesetekst) extra aandacht zult besteden.

Op nummer 1 zet je het aandachtspunt dat voor jou het allerbelangrijkst is.

1. _____

2. _____

3. _____

Opdracht

Schrijf een informatieve synthesesetekst over de situatie van de bedreigde Afrikaanse wilde dieren, op basis van de drie bijgevoegde bronnen.

Toelichting

- **Synthese:** Je tekst is gebaseerd op verscheidene bronnen; jouw tekst brengt de informatie uit die bronnen bijeen.
- **Informatieve tekst:** Je tekst biedt een beknopt maar duidelijk overzicht van de situatie. Je schrijft op een neutrale manier en je neemt geen standpunt in.
- **Brongebruik:** Je selecteert alleen de relevante informatie uit de bronnen en brengt die met elkaar in verband. Je schrijft een eigen, nieuwe tekst en maakt daarbij gebruik van informatie uit elk van de drie bronteksten.
- **Doelpubliek:** Je schrijft de tekst voor leeftijdsgenoten die de bronnen niet hebben gelezen.
- **Stijl:** Je tekst is begrijpelijk en aantrekkelijk. Formuleer in je eigen woorden. Vermijd letterlijk kopiëren uit de bronteksten.
- **Lengte:** Je schrijft een tekst van ongeveer 200 woorden (minimaal 180, maximaal 220).
- **Tijd:** Verdeel je tijd goed tussen lezen en schrijven. Concentreer je op een goede maar beknopte tekst. Focus op wat belangrijk is voor het schetsen van de situatie. Verlies je niet in details.

Bron A

Stroperij is big business

Stropen van wilde dieren is een grote bedreiging voor het voortbestaan van vele soorten. Met uitsterven bedreigde dieren worden afgeslacht door goed georganiseerde en zwaar bewapende bendes stropers. De stropers zijn geen geïsoleerde individuen, maar maken deel uit van misdaadnetwerken die beschikken over helikopters en nachtkijkers om patrouilles te ontlopen. Ze gebruiken zware wapens om de dieren te doden én om zich te verdedigen tegen de patrouillerende rangers die de Afrikaanse natuur beschermen.

Bepaalde lichaamsdelen (ivoren slagstanden, hoorns, vacht, ...) worden verkocht voor hoge sommen geld. Vooral in Azië is er (een nog steeds groeiende) vraag naar producten van bedreigde dieren. In China en Vietnam gelooft men dat een hoorn van een neushoorn een krachtig medicijn is tegen impotentie, koorts en kanker. Het gaat hier om puur bijgeloof. Ook de slagstanden van olifanten zijn zeer gegeerd. Met ivoor worden kostbare juwelen en beeldjes gemaakt.

Bron B

De dood van Cecil brengt geen verandering te weeg

Trophy hunting, of trofeejagen, is een legale jacht op vooraf geselecteerde wilde dieren, vaak grotere dieren, waarvan de overblijfselen vervolgens, in de vorm van een kop, de huid, poten of het karkas zelf, mee terug worden genomen naar het land waar de jager vandaan komt.

Er zijn reisorganisaties die jachttripjes aanbieden. In sommige Afrikaanse landen is dit volkomen legaal. De overheid verkoopt jachtvergunningen om "natuurbeschoudsprojecten te financieren". In werkelijkheid verdwijnt het geld direct in de zakken van corrupte ambtenaren of eigenaren van de privé-reservaten. Mensen die er geen belang bij hebben de dieren en hun leefomgeving te beschermen.

Na de dood van de bekende leeuw Cecil, die tijdens een jachttripje eind 2015 in Zimbabwe door de Amerikaanse tandarts Walter Palmer neergeschoten werd, heerste er wereldwijde verontwaardiging over trofeejagen. Maar vandaag, enkele maanden later, is er nog niks veranderd. De meeste Afrikaanse landen verkopen nog steeds vergunningen voor jachttripjes. En de Verenigde Staten staat nog steeds toe dat hun inwoners hun Afrikaanse trofeeën invoeren om mee te pronken in hun thuisland. Meer dan de helft van de leeuwentrofeeën eindigt in de VS. Heel wat celebrities waaronder Leonardo DiCaprio, Nicole Kidman, en de Britse prinsen William en Harry voeren campagne: zij eisen dat de VS verschillende dieren erkend als officieel bedreigd. Wanneer een dier officieel als bedreigd wordt bestempeld, mogen jachttrofeeën ervan niet langer ingevoerd worden.

Bron C

Leeuwen van beroemde Marsh Pride troep (Kenia) vergiftigd

Het territorium van de Marsh Pride bevindt zich aan de rand van het Masai Mara Nationaal natuurreservaat. 's Nachts doodden de leeuwen enkele koeien die toebehoorden aan een Masai familie. Toen de boeren 's morgens hun dode dieren terugvonden, goten ze giftig pesticide over de koekarkassen, wetende dat de hongerige leeuwen later zouden terugkeren om verder van het karkas te eten.

Drie leeuwen werden dood teruggevonden, de anderen konden behandeld worden door het dierenartsenteam van het Masai Mara reservaat.

Jonathan Scott, die als BBC-natuurfotograaf de Marsh Pride al meer dan 10 jaar op de voet volgt, is niet verrast door het droevige voorval: "Elke nacht, wanneer de toeristen uit het zicht zijn, komen tienduizenden koeien het reservaat binnen om te grazen. De autoriteiten doen hun ogen dicht en laten de boeren hun gang gaan. Het probleem wordt steeds groter en groter. Met kleine aanpassingen zouden we al veel kunnen bereiken: als de Masai families hun vee overdag uitlaten om te laten grazen en ze 's nachts weghouden uit het reservaat en samenbrengen in traditionele bomas (omheinde veekralen), komen de wilde dieren minder snel in de verleiding om toe te slaan. "

Opdracht

Schrijf een informatieve synthesesetekst over de stand van zaken in het onderzoek naar dialect, op basis van de drie bijgevoegde bronnen.

Toelichting

- **Synthese:** Je tekst is gebaseerd op verscheidene bronnen; jouw tekst brengt de informatie uit die bronnen bijeen.
- **Informatieve tekst:** Je tekst biedt een beknopt maar duidelijk overzicht van de situatie. Je schrijft op een neutrale manier en je neemt geen standpunt in.
- **Brongebruik:** Je selecteert alleen de relevante informatie uit de bronnen en brengt die met elkaar in verband. Je schrijft een eigen, nieuwe tekst en maakt daarbij gebruik van informatie uit elk van de drie bronteksten.
- **Doelpubliek:** Je schrijft de tekst voor leeftijdsgenoten die de bronnen niet hebben gelezen.
- **Stijl:** Je tekst is begrijpelijk en aantrekkelijk. Formuleer in je eigen woorden. Vermijd letterlijk kopiëren uit de bronteksten.
- **Lengte:** Je schrijft een tekst van ongeveer 200 woorden (minimaal 180, maximaal 220).
- **Tijd:** Verdeel je tijd goed tussen lezen en schrijven. Concentreer je op een goede maar beknopte tekst. Focus op wat belangrijk is voor het schetsen van de situatie. Verlies je niet in details.

De drie bronnen vind je op de volgende bladzijden.

Bron A

Jongeren spreken geen dialect, maar gebruiken 'vette dialectwoorden'

Jos Swanenberg (1968) is sinds februari bijzonder hoogleraar Diversiteit in taal en cultuur in Brabant aan de Universiteit van Tilburg.

'Als je een jongere in Tilburg vraagt of hij nog dialect spreekt, zal hij in negen van de tien gevallen met 'nee' antwoorden. Om vervolgens een variant van het Nederlands te laten horen, die doorspekt is met Tilburgse woorden als zat ('genoeg) of bekant ('bijna').'

'Jongeren spreken misschien geen dialect meer', zegt Swanenberg, 'maar het is zeker ook geen Nederlands. Hoewel het dicht tegen het Nederlands aan zit, dat wel. Maar door allerlei facetten in hun taal hoor je dat deze jongeren uit Tilburg komen. Behalve in woordjes kan dit tot uiting komen in heel onbewuste domeinen van de taal, zoals in de zinsbouw. In Tilburg wordt bijvoorbeeld het woordje 'zich' vaak weggelaten. Je kunt zeggen: Hij schaamt z'n eigen of Hij heeft z'n boek niet bij. Dit soort kenmerken zijn terug te voeren op het dialect.'

Bron: nemokennislink

Bron B

Sterven de Nederlandse dialecten uit?

Steeds minder mensen spreken een dialect. Maar dat betekent niet dat we in Nederland allemaal hetzelfde Nederlands spreken. Er is natuurlijk ook nog zoets als een regionaal accent, en er zijn woorden die bij een bepaalde streek horen, zoals *frietje* tegenover *patatje*.

Tussenvormen

Dialecten in Nederland gaan onder invloed van moderne ontwikkelingen in korte tijd steeds meer op elkaar en op het Algemene Nederlands lijken. Zo veranderen lokale dialecten in regionale talen. De spreektaal gaat steeds meer bestaan uit tussenvormen tussen het lokale dialect enerzijds en het Nederlands anderzijds. Tussenvormen kunnen in sommige gevallen als regionaal dialect ('regiolect') getypeerd worden en in andere gevallen als algemene Nederlandse omgangstaal met een herkenbaar regionale woordenschat en accent. Zulke tussenvormen zijn dus anders dan het dialect zoals dat nog vooral door de oudste generaties wordt gesproken. Deze traditionele lokale dorps- of stadsdialecten worden door de jongere generatie nog maar zelden gebruikt.

Bron: taalcanon.nl

Bron C

Steeds minder Nederlanders spreken dialect

In Nederland wordt steeds minder vaak dialect gesproken. Dit blijkt uit onderzoek van Geert Driessen, onderzoeker bij het aan de Radboud Universiteit Nijmegen verbonden onderzoeksbureau ITS. Tussen 1995 en 2003 zijn Nederlandse ouders onderling eenderde minder dialect gaan spreken. Kinderen spreken bovendien nog aanzienlijk minder vaak dialect.

Ouders

In 1995 sprak nog 27% van de Nederlandse ouders onderling dialect; in 2003 was dit geslonken tot 18% – een afname met een derde. Er bestaat een duidelijke tendens tot afname van het gebruik van nagenoeg alle dialecten.

Kinderen

In het algemeen spreken de kinderen aanzienlijk minder vaak dialect dan hun ouders. Vooral in het Nedersaksische en Brabantse taalgebied zijn er forse verschillen. Terwijl in 2003 12% van de ouders Brabants dialect sprak, deed slechts 3% van hun kinderen dat. In Limburg en Friesland zijn de verschillen tussen ouders en kinderen echter veel minder geprononceerd.

Bron: taalcanon.nl

Opdracht

Schrijf een informatieve synthesesetekst over de stand van zaken in het onderzoek naar dierentaal en de verschillende meningen hierover, op basis van de drie bijgevoegde bronnen.

Toelichting

- **Synthese:** Je tekst is gebaseerd op verscheidene bronnen; jouw tekst brengt de informatie uit die bronnen bijeen.
- **Informatieve tekst:** Je tekst biedt een beknopt maar duidelijk overzicht van de situatie. Je schrijft op een neutrale manier en je neemt geen standpunt in.
- **Brongebruik:** Je selecteert alleen de relevante informatie uit de bronnen en brengt die met elkaar in verband. Je schrijft een eigen, nieuwe tekst en maakt daarbij gebruik van informatie uit elk van de drie bronteksten.
- **Doelpubliek:** Je schrijft de tekst voor leeftijdsgenoten die de bronnen niet hebben gelezen.
- **Stijl:** Je tekst is begrijpelijk en aantrekkelijk. Formuleer in je eigen woorden. Vermijd letterlijk kopiëren uit de bronteksten.
- **Lengte:** Je schrijft een tekst van ongeveer 200 woorden (minimaal 180, maximaal 220).
- **Tijd:** Verdeel je tijd goed tussen lezen en schrijven. Concentreer je op een goede maar beknopte tekst. Focus op wat belangrijk is voor het schetsen van de situatie. Verlies je niet in details.

De drie bronnen vind je op de volgende bladzijden.

Bron A

Hebben alle talen dezelfde oorsprong?

Wie op zoek is naar de oorsprong van taal, kan het dierenrijk niet zomaar overslaan. Je hoort vaak dat taalvermogen een eigenschap is die mensen van dieren onderscheidt, maar ook veel diersoorten hebben zo hun manieren om met elkaar te communiceren. Wat maakt mensentaal dan eigenlijk zo bijzonder?

Een belangrijk kenmerk van onze talen is dat we ermee kunnen verwijzen naar dingen die losstaan van het hier en nu. Wij mensen draaien onze hand niet om voor een praatje over de toekomst of een beschrijving van een plek waar we op dit moment niet zijn.

Een andere eigenschap van mensentaal is dat we onze woorden steeds op andere manieren tot zinnen kunnen combineren. Dat kan doordat onze talen niet alleen woorden, maar ook grammatica hebben.

Een derde kenmerk dat onze talen bijzonder maakt, is dat de relatie tussen klanken en betekenis meestal willekeurig is. Hoe een woord klinkt, staat los van wat het betekent. De aardbei hadden we bijvoorbeeld net zo goed 'drondel' of 'grondbes' kunnen noemen.

Bron: <https://www.npofocus.nl/>

Bron B

Dierentaal

Is mensentaal uniek? De taalkundige Charles Hockett stelde zichzelf in de jaren zestig dezelfde vraag. Hij maakte een lijst met kenmerken van menselijke taal. Toch zijn lang niet al die kenmerken uniek voor mensentaal. We geven hier een aantal voorbeelden van kenmerken die ook terug te vinden zijn in dierentaal. Uiteindelijk is het de combinatie van al deze kenmerken die mensentaal uniek maakt.

Apen kunnen alleen communiceren over het hier en nu. Ook kunnen apen geen vaste zinstructuren aanleren en herkennen ze geen ongrammaticale zinnen. Mensen kunnen behalve over het hier en nu, ook praten over het verleden en de toekomst. En ook over dingen aan de andere kant van de wereld, of dingen die er niet zijn. De meeste dieren kunnen alleen maar over het hier en nu communiceren. Een uitzondering vormen bijen. In hun taal hebben ze het nooit over 'hier', maar juist altijd over 'daar'. Zij kunnen aan andere bijen 'vertellen' waar nectar te vinden is. Dit doen ze door een speciale bijendans op te voeren. Een verschil met mensentaal is dat bijen alleen de waarheid kunnen spreken. Ze kunnen dus niet liegen over de plek van de honing.

Bron: nemokennislink.nl

Bron C

UvA-onderzoeker Jelle Zuidema gaat onderzoek doen naar de verschillende manieren waarop mens en dier taal aanleren. Met een geavanceerd computerprogramma vergelijkt hij spraak van kinderen, volwassenen, maar ook van vogels en walvissen.

Mensen en apen

Kinderen blijken ongelooflijk goed te zijn in het aanleren van een taal. “Dat komt doordat ze heel goed in staat zijn patronen te ontdekken in gesproken taal maar ook bijvoorbeeld in muziek”, legt Jelle Zuidema uit. Uit onderzoek bij apen bleek dat zij wel eenvoudige patronen konden ontdekken in gesproken taaluitingen, maar geen ingewikkelde structuren, zoals zinnen die ingebed zijn in andere zinnen. Zuidema promoveerde in 2005 in Edinburgh en vertelt enthousiast over het onderzoek dat hij de komende jaren gaat uitvoeren. “Mijn onderzoek sluit aan op een lange zoektocht van wetenschappers naar wat de menselijke taal uniek maakt”.

Nieuwe methode

Door de jaren heen hebben talloze wetenschappers lijstjes opgesteld met kenmerken die uniek zouden zijn voor menselijke taal. Maar de meeste van die kenmerken zijn inmiddels weerlegd, vertelt Zuidema. In zijn onderzoek wil hij inzichten uit de biologie en de taalkunde samen laten komen: “Mijn onderzoek is daarom eigenlijk een stapje terug”.

Bron: [nemokennislink](#)